

Цілісність тексту. Текст ШУ, яким він зустрічається в манускриптах, у виданнях на деванагарі й у виданнях перекладу, має розбіжності, які щонайменше стосуються наявності / браку і змісту зачину.

Література:

1. Apte V. G. Śvetāśvatara Upaniṣad. Edited With the Commentaries of Śaṅkara, Śaṅkarānanda, Nārāyaṇa, and Vijñānabhagavat. Anandasrama Sanskrit Series, 17. Poona, 1927.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-530-6-16>

Калантарова О. Ю.

ORCID: 0000-0002-3270-3638

аспірантка відділу історії зарубіжної філософії

Інститут філософії імені Г. С. Сковороди

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

ДЕКОНСТРУКЦІЯ ЯК ЕПІСТЕМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ У БУДДІЙСЬКОМУ ВЧЕННІ ПРО ЧАС КАЛАЧАКРА

Ключові слова: буддійська філософія, деконструкція, *kālacakra*, *saṃdhyābhāṣā*, *ekārthānantabhāṣā*, R. Magliola.

Одним із сучасних трендів у буддійських студіях є пошук філософського аспекту в тантричних ученнях [2]. Унаслідок цього активувалися спроби не тільки їхньої історико-філософської реконструкції, а й деконструкції.

Те, що буддійська сутрична теорія значень *aproha* своєю елімінативною діалектикою сприяє деконструкції, доволі швидко стало очевидним [7]. Але якщо ми переходимо в розділ тантричних учень, ситуація значно ускладнюється, бо традиційна екзегеза сутр по типу *nitārtha-neyārtha* не спрацьовує. І сама традиція пропонує для тантр ускладнені системи інтерпретації – екзегеза по типу *6 альтернатив*, *7 прикрас* тощо [6; 4].

Це пов'язано з тим, що тексти тантр (зокрема, *anuttarayogatantra*) складені специфічною мовою *saṃdhyābhāṣā* [3], яка зберігає можливість читання тексту одночасно в різних вимірах (денотативному, конотативному, прагматичному або семантичному). Це змушує читача

деконструювати текст, активізуючи власний когнітивний потенціал, щоб потім дістати змогу оцінити потужність смислового поля, яке покривається самим текстом.

Одним з перших, хто досліджував деконструкцію в контексті східних філософій, був Роберт Мальйола [5]. За його прикладом ми спробували здійснити розвідку вже буддійського тантричного тексту на наявність у ньому елементів, що виправдовують деконструкцію, – у нашому розпорядженні текстова традиція вчення про час Калачакра.

І в корінному тексті ми вперше виявили елементи метатексту: надається пояснення про мову, якою текст написаний. Йдеться про термін *ekārthānantabhāṣā*, що можна перекласти як “нескінченна мова одного смислу”. Проте, щоб зрозуміти значення цього терміна, справді, слів має бути нескінченно багато, бо воно розкривається поза межами усіх можливих концепцій [1]. Тому, щоб не дати колапсувати цьому безмежному простору мовленнєвих конструкцій, ми маємо дотримуватися дихотомій, які власне й утворюють цей простір, але постійно породжують нові й нові суперечності.

Отож текст запрошує нас у гру: дотримуючись нескінченного різноманіття концепцій (логосу), маємо виявити знання (гнозис), що лежить за цим різноманіттям. І тоді деконструкція стає ключовим інструментом такої гри.

Отже, тантра в буддійській традиції цілком може виявитися таким собі “буддійським постмодерном” з явним запитом на деконструкцію.

Література:

1. Калантарова О. (2022). Буддійська філософія в Індії: від онтології абгідгарми до епістемології праманаваді. Westerhoff J. (2018). *The Golden Age of Indian Buddhist Philosophy*. Oxford: Oxford University Press. *Sententiae*, 41 (1), P. 83–110. DOI: <https://doi.org/10.31649/sent41.01.083>
2. Калантарова О. (2022). Медитації про філософію свідомості в тибетському буддизмі. Douglas S. Duckworth (2019). *Tibetan Buddhist Philosophy of Mind and Nature*. Oxford: Oxford University Press. *Sententiae*, 41 (3), P. 132–154. DOI: <https://doi.org/10.31649/sent41.03.132>
3. Bucknell, R. S., & Stuart-Fox, M. *The Twilight Language: Explorations in Buddhist Meditation and Symbolism*. Richmond : Curzon Press, 1986. 231 p.
4. Campbell, J. (Trans.), & Thurman, R. (Trans.). *The Esoteric Community Tantra with The Illuminating Lamp: Volume I: Chapters 1–12*. By Great Vajradhara Chandrakirti (Authors). Boston : Wisdom Publications, 2021. 568 p.

5. Magliola R. (1984). Derrida on the mend. Indiana: Purdue Univ. Press, 1984. 238 p.

6. Newman, J. The Outer Wheel of Time: Vajrayāna Buddhist Cosmology in the Kālachakra Tantra (Ph.D. Diss). Madison: University of Wisconsin, 1987. 681 p.

7. Wang, Youxuan. Buddhism and Deconstruction: Towards a Comparative Semiotics, 2001. 242 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-530-6-17>

Карніцький М. М.

ORCID: 0000-0002-0069-0860

доктор філософських наук, доцент,

професор кафедри господарсько-правових та суспільно-політичних дисциплін

*Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
м. Київ, Україна*

ПОДОЛАННЯ МЕТАФІЗИЧНОЇ ІЛЮЗІЇ В ЕНЕРГІЙНІЙ ПАРАДИГМІ ВАЙШНАВІЗМУ

Ключові слова: метафізична ілюзія, сутність, енергія, Кришна, шакті.

Акт розуміння – це актуалізація потенційного змісту, який містить у собі сенс. Результат розуміння – це те, що актуалізоване й безпосередньо дане в умоспогляданні як ідеальна визначеність. Проте результат розуміння не вичерпує весь зміст сенсу, адже завжди залишається певний потенційний смисловий зміст, який ще не осмислений, але який мається на увазі й спонукає до подальшого прагнення зрозуміти. Завдяки цьому сенс розкривається не лише як ідеальна визначеність, а і як процес. Таке процесуальне розуміння сенсу характерне насамперед для творчості, що ґрунтується на інтуїції, для мистецтва, релігійного одкровення. Однак у межах точного раціонального пізнання оперувати процесуальними смислами складно, тому акт розуміння часто супроводжується проєкцією його результату (умозбагненної смислової визначеності) на сам сенс. Це створює відчуття визначеності навколишнього світу, виражене в точних поняттях.

У філософії Платона смисли розумілися онтологічно – як ейдоси, вічні сутності, які безпосередньо відкриті для умоспоглядання.